

Latvijas Kareivis: *Sestdiena, 9. novembris, 1935*

Grāmata kā kultūras vienotajā un patriotisma rosinātāja

Grāmata ir tas dzīvā vārda un atziņu brīnumtrauks, no kura veldzējoties saturs nekad neizsīkst, bet katram atviz jaunā dzidrumā. Grāmata ir kultūras lāpa, kas izstaro pārļaimetīgu gaismu un iekvēlina radošo garu jaunā radīšanas spēkā.

Kā no tīra avota verd dzidrs ūdens malks, tā no tabas grāmatas rosinošas atziņas un dziļāko jūtu paudums, kas apdaiļo, stiprina un paplašina izjūtas un noskaņo garu kā smalkāko stīgu, dziļākai esības uztverei.

Zinātne un māksla, kā vienīgi no cilvēces izrietošā izpausme, savā daudzveidīgā starojumā, jau no cilvēces pirmlaikiem progresa vēstures metos ievijusi savu gaismu, tomēr kultūras vienojošo svētību nesusi galvenokārt grāmata. Kamēr cilvēks savu radošo domu un atziņu vai izjūtu daiļumu «ierakstīja» tikai savā atmiņā, izpauzdams to saviem tuviniekiem ar valodas skaņām, māksla un zinātne nevarēja savā vienreizējā izteiksmes formā pilnīgi saglabāties un mirdzēt pie viskultūras apvāršņa, kā visai cilvēcei saskatāma gaisma.

Pat teiksmainās senēģiptiešu piramīdas, antikas pasaules statujas un tempļi runā skaidrā, lielās pagātnes izprotošā valodā un visiem pieietamā tuvībā no grāmatu lappusēm.

Grāmatai, kā zinātnes un mākslas paudējam, piemīt lielā priekšrocība visaptveramāk un koncentrētāk sniegt lielās sadzīves parādības. Grāmata mūsu kultūras dzīvē ir kļuvusi kā nepieciešamā kais un izdevīgākais gara gaismas veicināšanas faktors. Lielas grāmatas māca skatīt, vērtēt un zināt, kur tiek iets un kurp ejams, kādas idejas un domas ved jaunos meklējumos gara gaismas alkstošo cilvēci.

Visas lielās, kādā vokālā lokā uzliesmojošās idejas grāmata caur gadu simteņiem iznēsā dzīvas un dāvā cilvēcei kā kopīgu mantojumu.

Nekad Kristus lielais mīlestības bauslis nebūtu tā tuvinājis tautas lielā saderības un kristīgās morāles saimē, ja šīs idejas lielākā izplatītāja — svētā grāmata — bībele, nebūtu sarakstīta un pārtulkota daudzās valodās, kas cauri gadu simteņiem saglabājusi dzīvo vārdu. Tāpat lielo zinātnieku atklājumi un izgudrojumi straujā tempā ir kļuvuši par visas cilvēces ieguvumu, galvenokārt ar grāmatas palīdzību, kā kultūras paudēju un vienotāju faktoru. Ņūtona, Kopernika, Laplasa un c. teorijas, vizēdamas caur grāmatu slejām, saviļņoja visas cilvēces prātus jaunā gara ievirzē. Un tāpat Kanta, Spinozas, Leibnica un c. filozofu atziņu dzīvo gaismu visā pirmamatotā un skaidrībā iznesusi klusā grāmata.

Tā grāmata reizē ir kultūras paudēja, glabātāja, vienotāja un radošā gara tālākvirzītāja gaisma.

Arī tieši nacionālā sfairā grāmatai ir neaptverami liela nozīme.

Jau romiešu tautā ir sakņojies šāds dziļš izteiciens: «Rakstnieki pušķo tautu». Plašāk to var formulēt šādi: rakstnieku darbi — grāmatas pušķo tautu.

Tautas stiprums izpaužas viņas dzīvē darba rosmē, ziedot gribas lielumā, tikumiskā dižumā un kultūras bagātībā. Rakstnieki, zinātnieki, ideologi, kuplinādami ar savām grāmatām tautas kultūras pūru, pušķo visu tautu. Mūsu tautas kultūras un patriotisma stiprināšanā, mūsu grāmatai

ir vienmēr bijusi liela nozīme. Ieskatoties mūsu tautas vēsturē, ir vērojams, ka pirmais nacionālās atmodas laikmets, izriet ar latviešu grāmatas parādīšanos tautā.

Kamēr tautas kulturālo attīstību virzīja vāciskais gars ar šauri dogmatiskām un pastorālām vāciešu sarakstītām grāmatām, latviešu sīkstā spēka apdvestais tautas gars niķa svešniecības saltumā. Bet kad tautas ilgas nojauzdami, drosmē pacēlās dižākie dēli — tautas rakstnieki, pauzdami latvisko domu savās pirmajās grāmatās, visa tauta saviļņojās garīgā atmodā. Radās nacionālie simboli un tautas patstāvības sapnis. Simbolikā ietvertās tautas ilgas, klusi, bet dedzīgi, runāja no lielā atmodas laika iezvanītajā Pumpura Lāčplēša, kurš tagad ir kļuvis par tautas jauno teiksmaino varoņgara simbolu. Tāpat Imanta apburtais gars traucās jaunspēkā celties no Zilā kalna gadsimtos biezinātā sāpju miglāja ... Runāja Kronvaldis, Auseklis, Valdemārs, viņos klausoties, viņu rakstus lasot, visas tautas sirds sāka runāt jaunā atmodas rosmē, šī nacionālā gara iedegtā, grāmatās ietvertā uguns vērās plašumā, rosinādama tautu uz biedrošanos un kulturāliem saimnieciskiem pasākumiem. Kuplā skaitā radās latviešu biedrības. Viesās arī tautas garā viskultūras blāzma un veidojās tautas apziņā jauns pasaules uzskats un atziņas. Tā sagatavoti un stiprināti, tautas dēli lielā apņēmībā un tēvijas mīlestībā stājās lielās cīņās izkarot brīvību.

Ari mūsu senču kultūra, tikumiskās atziņas un dzīves gudrība, nekļūtu tautas mantojums, ja tautas baltais darba varonis Kr. Barons nebūtu sakopojis tautas dziesmas biezos grāmatu sējumos. Šajās dziesmās sakopota un apvienota mūsu senatne, tur senču dzīvais gars atviz pārļaimetīgā spožumā. Ar šo pūru mēs esam kļuvuši ne tikai apbrīnojami bagāti, bet viņā gremdējoties arī rodam jaunu rosmi un tēvijas mīlestības aicinājumu, strādāt un dzīvot tā, lai vienmēr mēs būtu baltā latviešu tauta. Tāpat lielais brīvības cīņu laikmets no tautas atmiņas būtu dziļāk izbālējies, ja šo laiku mūsu lielie rakstnieki un ideologi nebūtu ietēlojuši ar svētu gara kvēli savās grāmatās, kas rosina un rosinās jaunā ziedošanās apņēmībā audžu audzes.

Aleksandra Grīna svētā brīvības cīņu grāmata Dvēseļu putenis, ir tas kristallspogulis, kas mūžos dzīvu atzaigos varoņgara uzpurēšanās dižumu.

Kā katram indivīdam, tā arī visai tautai ir vienmēr vajadzīgi lieli ierosmes un svētiejūsmas avoti, pie kuriem stiprināt dzīves cīņās tvīkstošo un gurstošo garu.

Šī grāmata, tāpat kā mūsu nacionālā svētnīca Brāļu kapi, būs audžu audzēm tēvijas mīlestības liesmu kvēlinātājs-piemineklis.

Bet arī no tām grāmatām, kas nepauž tieši atbrīvošanas cīņu dvesmu, starojas dzidra, patriotisku un tikumisku jutu aizkustinoša gaisma. Palūkosimies tikai Raiņa Daugavā, Krauklītī, viņa dzeju grāmatās, Skalbes pazemības spēka un zemes daiļuma apdvestās grāmatās, vai viņas lasot neviešas dziļa dzimtenes mīlestība? Tāpat Annas Brigaderes rāmās apceres un latviskā spēka apdvestās grāmatās runā visas tautas sirdsapziņa. Un daudzi, jo daudzi citi mūsu rakstnieki — vecie un jaunie, pušķo ar savām grāmatām tautas gara pūru. Viss tas cēlina tautas prātus, rosina darba degmi un aicina tautas vienības domu piepildīt dzīvē. Arī mūsu lielā vienības laikmeta ideju izkropšanā, — iemiesošanā un tālāk stiprināšanā, liels uzdevums uzlikts grāmatai. Tādēļ tautai cienīgi jānovērtē lielā grāmatas nozīme. Katram jābūt ar grāmatu uzticamos draugos. Katram jāsaprot, ka garīgi ar zināšanām un atziņām bagāts un kultūras sniegumiem bruņojies cilvēks, būs vairāk spējīgs stāties lielās cīņās, kādas vienmēr izvirsza spraigā dzīvē.

Latviešu grāmatrūpniecība izdod lētākas grāmatas kā citās valstīs, tādēļ arī visai tautai latviešu grāmata pieejama. Vajadzīgs tikai katram īstas gara atsaucības un intereses, lai laba grāmata kļūtu katram kulturāla nepieciešamība un kluss draugs, lai mūsu grāmata tiešām dzīvotu tautā, pildīdama savu lielo kultūras uzdevumu.

L—s.